

Algoritmy a struktury neuropočítačů

ASN - P1

<http://amber.feld.cvut.cz/ssc>
www.janatučkova.cz

Prof .Ing. Jana Tučková,CSc.

Katedra teorie obvodů K331

kancelář: 614, B3

tel.: 224 352 098

e-mail: tuckova@fel.cvut.cz

- **Úvod**
- **Neuronové sítě - historie**
  - **odlišnosti**
  - **výhody a nevýhody**
- **Oblasti aplikací biologických a umělých neuronových sítí**
- **Současné světové trendy**
- **Využití umělých neuronových sítí pro zpracování signálu**
- **Modely neuronu**
- **Aktivační funkce**

ÚVOD

Co jsou neuronové sítě ?

- Biologické
- Matematické modely

ANN

UNS

Umělé neuronové sítě

Artificial Neural Network

Není jednotná definice

Neuronové sítě tvoří několik nebo mnoho jednoduchých procesorů (*unit*), z nichž každý tvoří dílčí paměť. Jsou propojeny informačními kanály.

Trénování NN - nastavování váhových spojení (*synaptic weights*)

paměť

- iterativní proces
- požadované cílové hodnoty (*target values*)

Paralelismus - propojení

Velký rozvoj struktur (architektur) a algoritmů učení

paradigmata

HISTORIE

- **1943** Warren S. McCulloch, Walter Pitts
matematický model neuronu
- **1949** Donald Hebb
zákon učení
- **1958** Frank Rosenblatt
učící algoritmus vrstevnaté sítě s dopředným šířením signálu - perceptron
- **1959** Bernard Widrow
perceptronové struktury ADALINE, MADALINE, Widrowův-Hoffův zákon
- **1969** Minski & Papert
kritika → útlum výzkumu
teoretické meze možností, jednoduché neuronové sítě, odklon k umělé inteligenci
- **1983** DARPA (USA)
nová investice do výzkumu
- **1986** David Rumelhart, LeCun
algoritmus BPG

Renesance výzkumu, důraz na aplikace

80-tá léta: Teuvo Kohonen
John Hopfield
Stefen Grossberg
Terrence Sejnowski

VÝHODY A NEVÝHODY

- Schopnost učit se (adaptace)
- Schopnost generalizovat

- Velikost a složitost
- Doba potřebná k natrénování

- **NE** jako univerzální prostředek
- **ANO** pro určité oblasti :

samostatně

*v kombinaci s klasickými metodami
při neznalosti algoritmu řešení*

při složitém matematickém popisu

při informacích

- *nepřesných*
- *neurčitých*
- *neúplných*
- *rozporuplných*

FYZIOLOGICKÁ INSPIRACE

Informační systém - základní podmínka existence,
přežití a rozvoje všech systémů

Člověk - nervový systém a mozek
jedna z nejsložitějších soustav vůbec

*40 - 100 miliard neuronů
vzájemné propojení, interakce,
proměnlivost v čase,
vývoj v struktury i vztahů
1 neuron - 10 000 vstupů
spojení pomocí synapsí*

Umělé neuronové sítě (UNS, ANN)

↳ napodobení některých jednodušších
funkcí mozku

Biologické neuronové sítě a jejich model

Umělé neuronové sítě

Formální neuron a jeho funkce

BIOLOGICKÝ NEURON

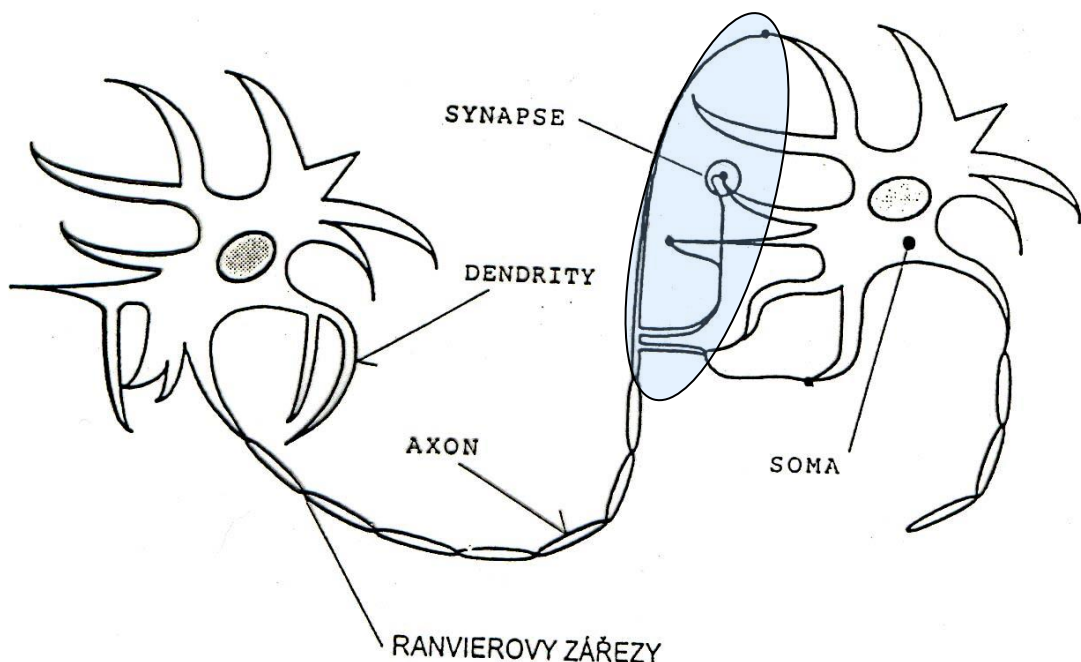
Soma - tělo neuronu - s buněčným jádrem

Dendrity - výběžky vedoucí vzruchy směrem k buňce - 10^4 vstupů

Axon - 1 výstup z neuronu (několik mikrometrů až 60 cm)

Ranvierovy zářezy → ”opakovače na vedeních”

Synapse - zprostředkují informační styk mezi navzájem spolupracujícími neurony

Vlastnosti dané od počátku vzniku neuronů:

- diferenciace buněk
- obecnost vzniku a přenosu nervových signálů
- organizace sítě do vrstev a sloupců
- existence dílčích architektur

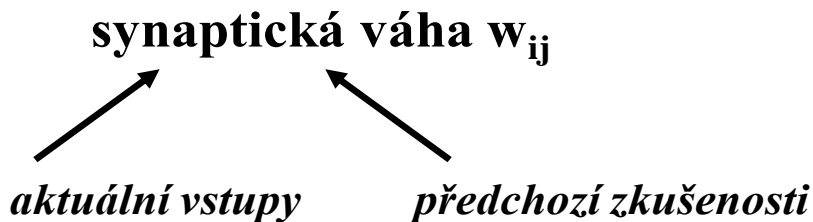
Vlastnosti spjaté s plasticitou synapsí:

- učení
- paměť

Analogie mezi biologickými neurony a jejich matematickými modely:

dendrit	↔	vstupní vedení
axon	↔	výstupní vedení
synapse	↔	paměťové elementy

učí se pomocí informací z okolí

Možné přístupy k realizaci UNS

- simulační - nejčastější způsob realizace, význam stále roste
- využití neurokoprocesorů - strmý růst do r.1990, nyní pokles

příčina poklesu je zvýšení výkonu PC a pracovních stanic

- realizace a využití neuropočítačů - nárůst (pomalý)
- optické a optoelektronické neuronové sítě - mírný růst do r.1990, pak pokles
- uplatnění molekulárně-elektronických technologií - ze začátku stagnace, nyní mírný růst

volnější rozvoj těchto technologií

Výhoda neuročipů oproti neuropočítačům

možnost přizpůsobení specifickým potřebám jednotlivých aplikací

Oblasti aplikací biologických a umělých neuronových sítí

- energetika, medicína, telekomunikace,
- průmysl, finančnictví a bankovníctví, obchod
- meteorologie, obrana a bezpečnost, doprava
- geologie, astronautika

Úlohy řešené pomocí UNS

- predikce časových řad, klasifikace
- analýza a klasifikace složitých signálů – *neperiodických, kvaziperiodických i vícerozměrných*
- rozpoznání a syntéza řeči – *identifikace řečníka*
- rozpoznání obrazů a scén - *rozpoznání písma a značek*
- komprese, expanze, kódování signálů
- adaptivní filtrace signálu ze šumu
- adaptivní řízení složitých systémů a systémů - *v nepřístupných nebo nebezpečných oblastech*
- systémy pro podporu rozhodování, expertní systémy
- optimalizace
- aplikace v robotice
- aplikace v lékařských vědách

Současné světové trendy

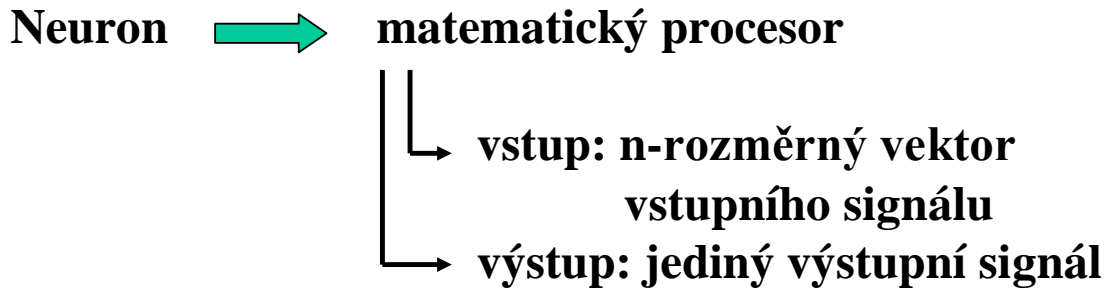
- **Návrat k jednodušším architektuám**
- **Nejčastější typ – UNS s učením BPG a SOM**
- **Při technických aplikacích nejčastěji používán NN – Toolbox Matlab**
- **Důraz kladen na zpracování vstupních dat**
- **Zlepšování algoritmů učení, rychlejší modifikace, snižování náročnosti na kapacitu paměti**
- **Rozvoj oblastí zabývajících se neuronovými sítěmi a jejich aplikacemi se neomezuje pouze na vyspělé země (USA, VB, Japonsko), ale jsou používány např. na ostrově Mauricius, v Jižní Africe, Bolívii, Mexiku, Korei, ...**
- **International Joint Conference on Neural Network**

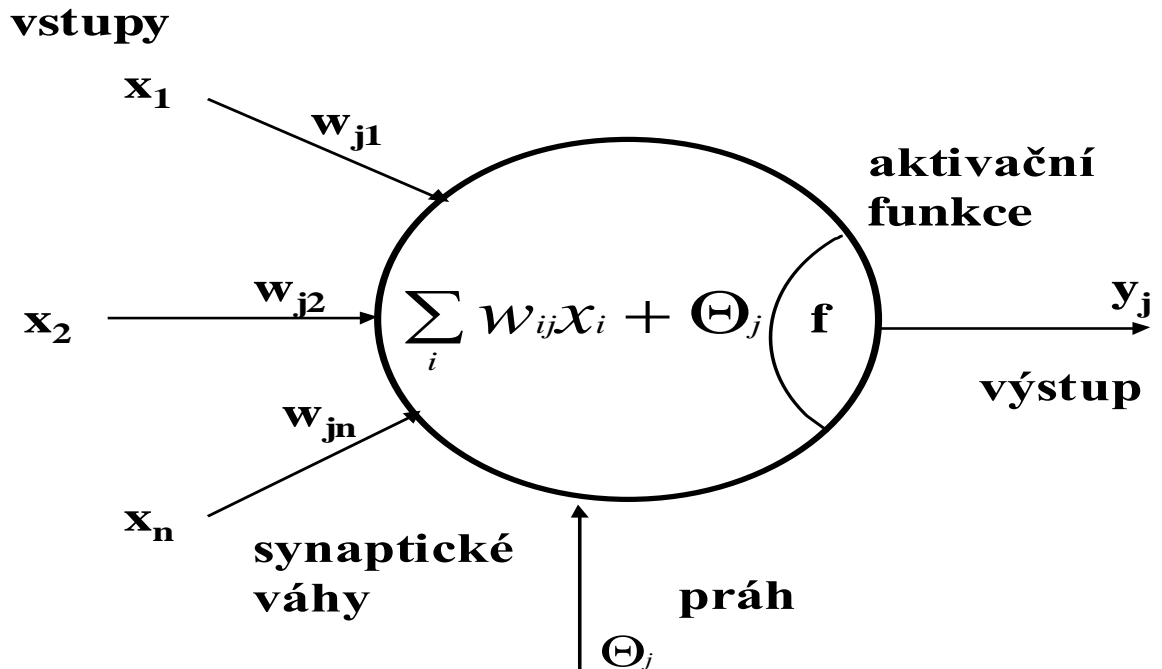
Široké spektrum problémů týkajících se teorie a především aplikací neuronových sítí (největší konference v této oblasti na světě)

- **Další konference: ICANN, ICANNGA a další**

FORMÁLNÍ NEURON

Matematický model McCulloch-Pittsova neuronu

$$Y_j = f \left(\sum_{i=1}^n w_{ij} x_i + \Theta_j \right)$$

Dělení neuronů podle povahy vstupních dat:

- binární → s nespojitými přenosovými funkcemi (modely 1. generace)
- spojité → se spojitými přenosovými funkcemi (modely 2. generace)

Vektor synaptických vah – **synaptic weights**

Vyjadřuje uložení zkušeností do neuronu.

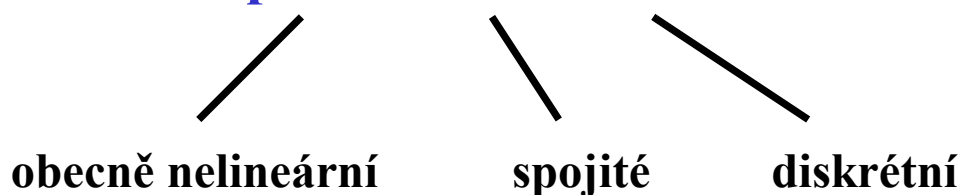
Je schopen se adaptovat na nově získané zkušenosti během učení.

Kombinace vstupního vektoru $x(t)$ a vektoru synaptických vah $w(t)$ se přiřazuje jednotlivým složkám vektoru $x(t)$ jako určitá váha odpovídající uložení zkušeností.

Rozdělení matematických modelů neuronových sítí

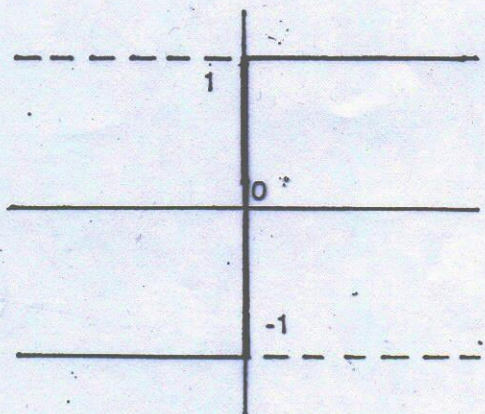
model	příklad UNS
lineární	jednovrstvé UNS
nelineární	vícevrstvé UNS
statické	vícevrstvé UNS s BPG algoritmem
dynamické	rekurentní vícevrstvé UNS s BPG
deterministické	vícevrstvé UNS s BPG algoritmem
stochastické	Boltzmannovy stroje

Aktivační funkce (activation function) přenosové funkce

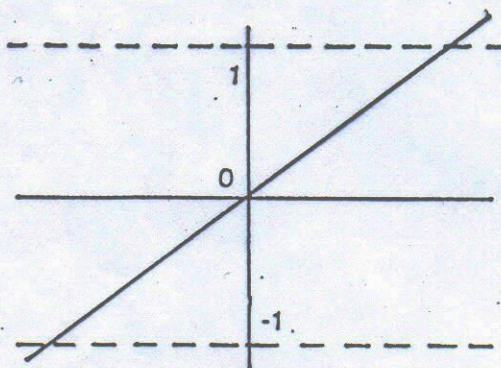

- skoková funkce (hardlimit)
- lineární funkce
- sigmoida
- hyperbolická tangenta

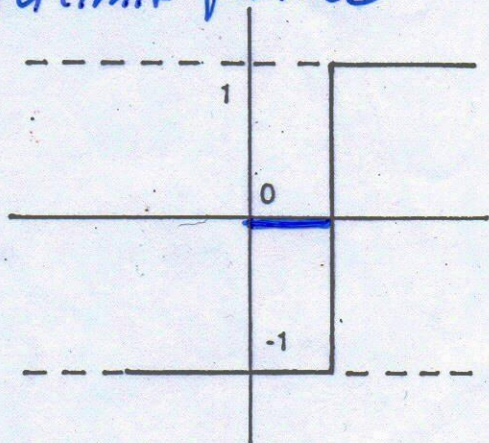
spojitá i diskrétní

hard limit funkce

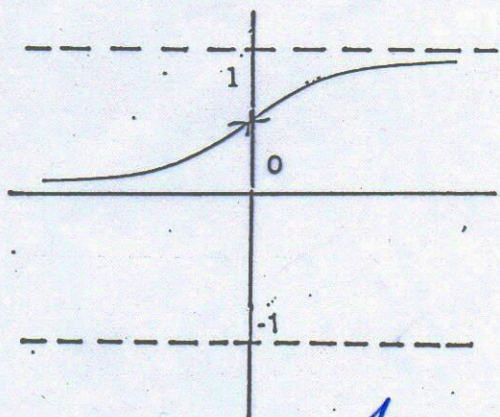

$$\mathbb{H} = \emptyset$$

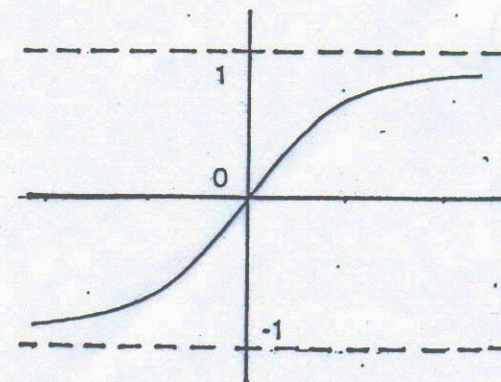

lineární funkce

$$\mathbb{H} \neq \emptyset$$

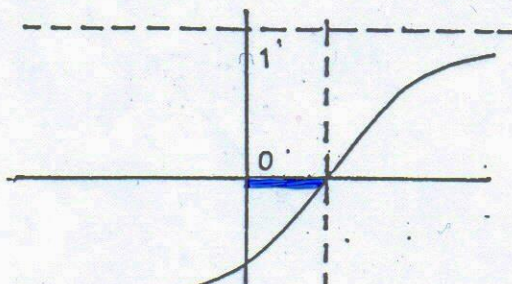
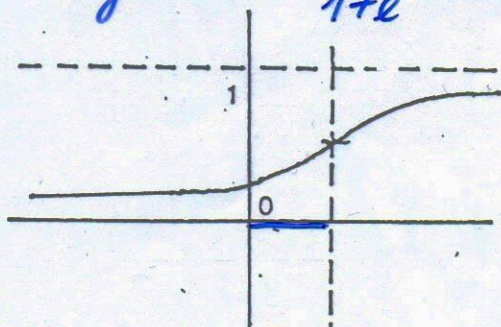

sigmoida $\frac{1}{1+e^{-x(t)}}$

$$\mathbb{H} = \emptyset$$

lgk

$$\mathbb{H} \neq \emptyset$$